

ORHAN BERENT

CLARKE'IN DORU TAYLARI

Deli

Deji

Orhan Berent

1964 yılında İzmir'de doğdu. *Çizgili Hayat Kılavuzu'*nda (İletişim, 2002) iki incelemesi yer aldı. 2012 yılında İletişim Yayınları'ndan çıkan, Kemal Varol'un derlediği *Memleket Garları* ve Tanıl Bora'nın derlediği *Tren Bir Hayattır* adlı eserlere yazılarıyla katkı verdi. Murat Koraltürk'le *İskeleyle Yanaşan* (İletişim Yayınları, 2013) adlı kitabı derledi. 2016 yılında *Trenler Çıldırırsa* adlı romanı yayımlandı. *Zagor*, *Martin Mystere*, *Tex* ve *Serüven Çizgi Roman Araştırmaları* dergilerinde yazarlık, editörlük ve yayın danışmanlığı yaptı. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Orhan Berent *Agos* ve *Evrensel* gazetelerinde, *Birikim* dergisinde popüler kültür ve sporla ilgili yazılar yazmaktadır.

CLARKE'IN DORU TAYLARI

© 2018, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

YAZAR: Orhan Berent
EDİTÖR: Burhan Düzçay
DÜZELTİ: Ümit Mutlu
KAPAK TASARIMI: Selin Öztekin
GRAFİK UYGULAMA: Nayime Serbest

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Kasım 2018 (2000 adet)

ISBN: 978-605-2349-43-4
Yayınevi sertifika no: 11945
Matbaa sertifika no: 16031

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.nin tescilli markasıdır.

www.delidolu.com.tr

ORHAN BERENT

CLARKE'IN DORU TAYLARI

Deli

Bölümler

	Una sombra negra vi.....	7
1	MAIDEN.....	9
2	CLARKE KARDEŞLER.....	33
3	JOLANDA.....	53
4	BEN SİZİ ŞEFİK BEY ÇOK.....	65
5	ŞİMDİ BİRAZ CİDDİYET.....	78
6	ASTARTE.....	104
7	KAYIP RUHLAR TRENİ.....	123
8	CÜRÜM.....	173
9	SUİSTİMAL.....	190
	Por el tiempo que no volvera.....	218

“Story to Tell”

Chuck Schuldiner’in hatırasına.

Una sombra negra vi¹

O cazgır palikarının,² turunç kokulu yosmanın, hani şu bizim mehpare şehristan var ya, adı İzmir; işte tam onun koynunda tembel tembel yatarken imbat serinliğine yenik düşüp daldığım bir öğle uykusunda olup bitti her şey. Bir kara gölgenin bana musallat olduğunu ve girdabının beni içine çektiğini hissettim. Kendimden geçmeden önce sayıkladığımı, bir dilekte bulunduğumu hatırlıyorum:

“Rüyaların efendisi,” diye çekingence söze başladım. “Kimsin, nesin bilmiyorum ama n’olursun çirkin ve kötüden ziyade bana güzeli ve iyiyi göster.”

Yakarışımı duymuş muydu acaba? Tam umutsuzluğa düşüyordum ki gaipten gelen bir ses kulağıma fısıldadı:

“Sana ne göstermemi, ne söylememi istersin zavallıcık?” Uyku tozu göz kapaklarımı mühürlemişken meramımı anlatmayı başardım: “Bir zamanlar bize ait olup da sonradan kaybettiklerimizi sanki hâlâ varmış gibi göster. Bana yalan söyle, beni aldat!”

Dileğim kabul olacak mıydı henüz bunu bilmezken, bir kış akşamı Alsancak Gari’nin geniş havzasında avare avare dola-

1 Kara bir gölge gördüm. (Ladino)

2 Delikanlı. (Yunanca)

şırken buldum kendimi. Stadyum henüz yıkılmamış, ayaktaıdı. Bir yerlerden yaprak tütün ve meyankökü kokuları geliyordu. Anlaşılan Tekel ve Tariş hâlâ faaliyeteydi. Uzaklardan bir tren düdüğü işittim. Sonra siyah bir devin çektiğı art arda odalar yaklaştı, yanımdan geçti, ilerideki makaslara varmadan durdu. Görüşümü engelleyen dumanların arasından vagonlardan atlayan altı kişi fark ettim hayal meyal.

Fötr şapkası, Douglas bıyıklarıyla Şefik Mehmetođlu, ağzında purosuyla şaşmaz ekürisi Paul Ventura, iri küpeleri, kuzgun karası saçlarıyla Jolanda Van Der Maas ve ekibin geri kalanları; metanet abidesi İsrail Galante'yle tepesi briyantın parlaklığında heyecanlı Moşe Pardo. Yanlarında bir de küçük çocuk vardı.

Diđerlerini takip etmektense baba oğulun peşine düştüm. St. John Kilisesi'ni ve Hocazade Camii'ni geçip denize açılan caddelerden birine saptılar. Şaar Aşamayım Sinagogu'nun önündeki evin bahçe kapısından içeri girdiklerinde, benim ufak ve mütevazı takibim de sona erdi. Baba küçük oğluna döndü, karşı sırada Micaelefflerin balkonunda oturan bir adamı gösterdi. "Edwin Clarke," dedi, "semaya bakıyor." Kafamı kaldırıp ben de gökyüzüne baktım. Tertemiz bulutlar yağmur yüklüydü, ha yağdı ha yağacak. Uyandım, nelenen gözlerimi silmekle yetindim. Edwin'le ağabeyi Joseph'i, akrabaları Charles'i biliyordum. Onlar bizim çocuklar, bizim mahallenin İngilizleriydi. Bir de canım, cananım Altay; üçü de orada top koşturmuşlardı.

Bu gördüklerim ne tuhaf düşler böyle... Şimdi anlatmanın tam sırası.

1 MAIDEN

Geçenlerde harada gördüğü Arap atı mı daha karaydı, yoksa lokomotifin bacasından fişkıran dumanlar mı?

Küçük Ferit zihnindeki bu soru işaretiyle birkaç saniye boğuştu, renk skalasına duman tonu diye yakıştırılan bir ara durak olduğundan henüz daha haberi yokken, buluta benzer o öbeklerin açık, ahırda tımarlanırken gördüğü aygırın tüyelerinin ise tıpkı anneannesinin kömürlüğünde rastladığı ikiye bölünmüş marsıklar gibi parlak ve koyu olduğuna kanaat getirdi. İstasyonu geride bırakan katarı meraklı gözlerle bir süreliğine izledi, hızlı bir tırtıl gibi kıvrılarak kayan treni uzaklarda yitirince dikkatini perondakilere çevirdi. Göz yerine iki iri şiraz üzümü taşıyan Jolanda'nın kaşlarının altında konuşlanmış çukurlardaki parlak küreler, mora çalan maviyi andırır parıltılarıyla daha bir göz alıcı ve siyaha yakındı sanki. Çocuksu bir hülyayla kadının abanoz gözlerine dalmışken yanlarına yaklaşan birinin varlığıyla irkildi. Haşmetli göbeği, bir haftalık tıraşı, çoktan kaşşamış deri ceketi, yuvarlak kemik gözlükleriyle Paul Ventura, omzuna çapraz asılı konyak dolu matarası ve boynunda dürbünüyle tam tekmil hazır gelmişti Alsancak Garı'na.

Ferit'in yanağından bir makas aldıktan sonra babasına, “Şefik, güzel tüyolar aldım dün akşam. Son koşuyu tek ayak geçmeyelim, üçüncü koşudan sonra da beşer at yazalım. Sen gel dinle beni, bugün her şey olabilir,” dedi.

Amerikan Pazarı'ndan kelepirci düşürdüğü, ucundan mavi ince dumanlar sızdıran yaprak sigarasından derin nefesler çekerek, karşısındaki ne söyleyecek diye sabırsızca bekliyordu.

Babası hemen cevap vermek yerine uzun uzun düşündü. Belli ki aklı başka yerlerdeydi. Daha birkaç saniye önce garın ana kapısını heyecanla gözlüyordu. Fakat neden bahsedildiğini anlamış olacak ki insanın içini bayacak bir şekilde ağır ağır cevapladı muhatabını:

“Şimdiden martaval okuma be dostum. Clarkelarin, Giraudların, Francoların seyisiyle bir konuşayım, sonra düşünürüz. Senin fikrinin aksine ben Ginger'ı tek geçme niyetindeydim. Öyle masraflı kupon yapmaya lüzum yok. Hem iyi at seyrek mahmuzlanırmış, boş ver sen.”

Paul şiddetle bu fikre itiraz edecekti ki hemen arkasından birinin seslenmesi yüzünden konuşmasına başlayamadı.

“Şu çürümüş lakerda gibi kokan sigaranızı başka yere tutsanız. Ölcez şimdi burada. Zaten ortalık toz duman...”

“Fakat madam, ne zararı var sigaramın?” diyerek gevrek gevrek güldü Paul. “Kokusu rahatsız ediyorsa siz de burnumun dibine yanaşmayın lütfen.”

Jolanda bu cevaba köpürmüştü.

“Aaa, üstüme iyilik sağlık beyefendi, kimmiş yanaşan? Ben burada Şefik Bey'in yanında duruyordum, siz gelip aramıza girdiniz. Burnunuzun dibine yanaşıyormuşum, lafa bak! Duyan da Alain Delon geldi zanneder.”

Mırıldanarak peronun kenarına doğru bir iki adım geri çekildi, o da gözlerini biraz evvel Ferit'in yaptığı gibi uzaklara, rayların ince şeritler halinde kaybolup gittiği yöne dikti. Platformların en ucunda, manevra sahasında, sefere hazır, dumanı tütmeekte olan başka bir tren bekliyordu. *Hırbo, ne olacak!* diye geçirdi içinden. Paul'ün gevezeliğine ve kakır kakır arsızca gülmesine sinir olmuştu. Fakat dikkatini şimdi daha çok Şefik Bey'e vermeliydi. Bu adamda bugün bir şeyler vardı. Her zamanki sakin tavırlarının aksine, bu kez bir ceylan ürkekliğinde sağı solu kesiyor, etrafı kolluyordu. Paul'le tartışmalarına da hiç tınmamış, gözleri sürekli Alsancak Garı'nın cadde tarafındaki cümle kapısındaıydı. Hatta küçük oğluyula bile pek ilgilenmiyor gibi görünüyordu.

"Kaçırıldık mı treni Şefik, kaçırıldık mı?" dedi, ta peronun başından telaşla koşturup gelen İsrail Galante.

'Al işte,' diye düşündü Jolanda, 'bir şaşkın daha. Tren kaçtıysa bunca insan neden bekliyor ki?'

Pek tasalı görünen Şefik'in yerine yine Paul konuştu:

"Ne kaçırması canım, giden Buca treniydi. Baksanıza, bizimki şimdi geliyor."

Paul haklıydı. Seydiköy'e gidecek 12.15 treni, at yarışlarına meraklı ahaliyi Koşu İstasyonu'na bırakmak üzere peronlara tornistan ediyordu. Tamamen makası geçip birinci yola yanaşınca düdüğünü uzun uzun öttürdü, platformdakiler de önlerinde dizi dizi sıralanan vagonlara binmek üzere kapılara yöneldiler. Şefik son bir kez daha arkasına baktıktan sonra oğlunun elinden tutarak katarın en sonundaki vagonun basamağına isteksizce adımını attı. Paul, ters tarafta giderse başı döneceği için gidiş yönünü kapmıştı. Şefik de onun karşısına,

geriye bakan kanepeye geçip oturdu. Pencerenin açısı da tam denk gelmişti, için için sevindi. Hem ana girişi, hem de ufak meydana açılan kapının oradaki gişelerden gelecek yeni yolcuları böylelikle rahatça dikizleyecek, beklediği kişiyi hemen fark edecekti. Gözlerini kısıp camın arkasından pusuya yattı. Hatta şubat ayı olmasa pencereyi indirir, beline kadar sarkabilirdi. Hâlbuki cam kenarlarını dışarıyı gönlünce seyretsin diye trende olsun, otobüste olsun her seferinde küçük oğluna bırakırdı. Bu kez öyle yapmamıştı. Katarın gidiş yönüne göre sol tarafta sıralanan kanepelerde, hemen bitişiklerinde oturan Jolanda'nın gözünden kaçmıyordu tüm bunlar. Kadınsı sezgileri ona, *var bu adamda bugün bir şeyler*, diye söylüyordu.

“Gel oğlum yanıma!” diye seslendi küçük Ferit’e. “Anlaşılan babanın bugün kimseyi görececek hali yok. Yanıma otur da buradan dışarıyı seyret.”

Ferit hevesle Jolanda'nın gösterdiği cam kenarına oturdu ve sonu gelmez bir merakla kemerlerin arka tarafındaki avdet yolunda manevra için bekleyen *Skyliner* tipi lokomotifini incelemeye başladı. Hayranlıkla baktığı kara prenses, demiryollarının envanterindeki ithal son buharlı serilerindendi ve Amerikan menşeliydi. Bir bakıma *Skylinerlar* ve ardından gelenler, kuğunun son şarkısıydı. Ellili yılların sonlarına doğru başbakan Adnan Menderes, “Artık biz de kendi lokomotifimizi üretelim,” düşüncesiyle tamamı yerli iki lokomotifin yapımı için mühendislere direktif vermiş ama hizmete girdiğini görememişti. Daha sonra da kurum hep dizel motorlu ya da elektrikli araçlar ithal etmişti. Küçük çocuk henüz bunları bilmeden şimdilik gözlemekle yetiniyordu. Onun bacasından çıkan dumanlar, deminki Buca trenini çeken makinenin aksine pamuklar gibi

bembeyazdı. Bu farkın sebebine dair bir cevap bulamıyordu. Karşısına biraz önce treni kaçırdığını zanneden İsrail Galante ve onun çocukluk arkadaşı Moşe Pardo oturmuştu. Moşe yanılıp da elini sigara paketine atınca Jolanda hemen çıkıştı:

“Rica ederim beyefendi, bu kış günü pencereler kapalıyken içmeyin şu meredi. Hem yanımızda çocuk var. On dakikalık yolda da sabredemeyecekseniz artık...”

Sözlerini daha tamamlamamıştı ki Moşe yerinden kalktı, vagonun arka tarafındaki açık sahanlığa yöneldi. Osmanlı devrinden kalma bu tip eski ahşap vagonların önü ve arkası balkonluymdu. Açık havaya çıktı, korkulukların yan tarafına geçip sırtını dayadı, sigarasını yakıp dumanını üfördü. Ferit de hemen arkasından koşturmuştu. Western filmlerinde bolca gördüğü ve kovboyların trenin arkasına dadanan Kızılderililere ateş ettiği balkonun sihrine bir de kendi gözleriyle tanıklık etmek istiyordu. Trenin arkasında bunlar olurken en önde makinist Mümtaz son sefer hazırlıklarını yapıyor, fındık isiyile beslediği gür bıyıklarını arada buruyordu. Şefik ise oğlunun ortalıktan kaybolduğunu fark etmemişti bile. Hâlâ telaşlı bir şekilde gözleri pencerede, mermer alınlıklı kapıların hemen solundaki bilet gişesinin oraları gözlüyordu.

Neden sonra kalkış saati gelip de lokomotif düdüğünü ötürünce derin bir nefes alıp hayal kırıklığıyla arkasına yaslandı. Elini iç cebine götürüp yarış programını çıkardı, pencerenin kenarındaki masa görevi yapan çıkıntıya yayararak sanki arkadaşları peronların orada değil de daha birkaç saniye önce kendisine seslenmiş gibi, “Paul, dinle beni. Söylediğin atların hepsini yazarsak cebimizden çok para çıkar, meteliksiz kalırız. Topu atmamızı istemiyorsan en iyisi son yarışı tek geçmek,” dedi.

Karşısındaki şaşırmişti. Daha itiraz edemeden yanlarındaki koltukta oturan İsrail Galante lafa karıştı: “Kaç misli oynuyorsunuz ki meteliksiz kalasınız Şefik?”

“Beş misli,” diye cevap verdi bu soruya. Sonra da Paul’ü işaret ederek, “Bunun söylediğini yaparsak bir misliden fazlasına para yetmez. Neredeyse galopta derece yapan tüm atları yazacak. Hem Ginger’a bugün Mümin Çılgın binecek. Yaman jockeydir, adı gibi çılgınca sürer beygirini.”

“Bilemiyorum,” dedi Paul. “Ben duyduğumu söyledim. Giraud’nun atına da bu yarışta Ekrem Kurt biniyor, sen de bunu unutma. Hemen takoz koyuyorsun söylediklerime. Son koşuyu tek geçelim kabul de hangisini yazacağımızda anlaşılmıyor. Neyse, hipodroma bir varalım, millet neler konuşuyor kulak kabartalım ona göre davranınız biz de.”

“Hadi bakalım, *mazal bueno*,¹ umarım bizimle de paylaşsınız tüyolarınızı,” dedi İsrail Galante. Şefik’in eski bir jockey kulüp çalışanı olduğunu biliyordu. Onun tahminlerine güvenirdi ama yine de bu iki kafadarın yarış stratejisine bugün pek akli ermemişti. ‘İnşallah fazla para kaybetmezler,’ diye düşündü.

Paul kafasını kaldırıp gözlüklerini alnına çekti, ceket cebindeki paketten siyah renkli kalın bir sigara daha çıkardı. “Yandık, yine o pis kokulu şeyden tüttürecek,” diye mırıldandı Jolanda. Paul duymuştu ama hiç aldırmış etmedi. Keyifle kibriti çaktı, inat için birer tane de Şefik’le İsrail’e ikram etmeyi ihmal etmedi. Bunun üzerine kadın hışımla ayağa fırladı. Moşe dışarıda içtiği sigarasını yeni bitirmiş, yanında küçük Ferit’le içeri girmişti.

¹ İyi şans dileği. (Ladino)

“Bu yaptığınız saygısızlık!” dedi Jolanda. Ferit’e seslenerek, “Gel oğlum, burada dumandan boğulmana gönlüm razı değil, treninki yetiyor da artıyor,” deyip şaşkın şaşkın konuşulanları izleyen küçük çocuğun elini yakaladı. “Bir dolaşalım bakalım. Baban da bugün nedense Karadeniz’de gemileri batmış gibi karalar bağlamış. Arkadaşıysa hem züğürtlükten Bornova’daki kiliseye kapağı atıp yerleşmenin yollarını arar, hem de gelip at yarışlarında hovardalık yapar.”

Şefik oğluyla ön vagonlara doğru uzaklaşan Jolanda’nın arkasından umursamazca şöyle bir baktı. Nasıl olsa Ferit emin ellerdeydi.

“Aman, bırak şu Van Der Maas’ın nane molla kızını,” dedi Paul, “iyi etti gitmekle. Rahat rahat zıkkımlanınız hiç olmazsa. Zaten daha peronda fitık etmişti beni sigaram yüzünden, uyuz olmuştum hareketlerine. Babası da çok müşkülpesentti bunun gibi, *pace all’anima sua*.”²

“Öyle ya, benim de şurada bir keyif yapmama bile izin vermedi, saniyesinde tantana çıkardı,” diyerek onu destekledi Moşe. “Senin oğlan kaçınıcı sınıfa gidiyor? Maşallah biraz evvel arka balkondayken garda asılı tabeladan tren tarifesini okudu bana.”

“Yok canım,” diye cevapladı Şefik. “Daha okula gitmiyor ki. Henüz altı yaşını yeni doldurdu. Uydurmuştur.”

Moşe çocuğun hiç de uydurduğunu sanmıyordu. Basbayağı okumuştı işte. Kendisi de kör değildi ve o da tarifeyi görüyor-du sonuçta. Babasının bu ilgisizliğine şaşırılmıştı.

Jolanda ile küçük Ferit bir sonraki vagona yerleşip oturduklarında tren de Hilal geçidini yeni aşmış durmuştu. Yolculardan

² Rahmet üzerine olsun. (İtalyanca)

birinin sanki ona sorulmuş gibi kendi kendine, “Hilal’e geldik,” lafi üzerine, onun hemen karşısında oturan Panayot Theodoros, *ortalıkta da hilale benzer bir şey olsa... Fakat ne gezer. Hâlâ stavria, hâlâ stavria!*³ diye geçirdi aklından, belli belirsiz sırıttı. Haklıydı da. Alsancak’tan gelip Aydın havalisine devam eden demiryoluyla, Basmane’den gelip Bandırma’ya, Uşak’a giden raylar tam bu güzergâhta kesişiyor, ortaya haç biçimi bir şey çıkıyordu. Karşısındakine söylese miydi? Söylememeyi tercih etti, sustu.

Peronsuz rayların kenarında dikilmiş birkaç yolcuysa yarım dakikalık bu duruştan faydalanıp yükselti görevi yapacak herhangi bir set bulunmadığından biraz da güçlükle trene tırmandı. İçlerinden biri Turan’daki akrabasının köşkünde misafir kalan ve Çiğli-Basmane treninden bu kesişim noktasında inip aktarma yapan Gisella’ydı. Vagona girip de Jolanda’yı fark edince hemen onun yanına yöneldi.

“Seni elimle koymuş gibi buldum Jolanda. Nasılsın?”

“*Gaat wel.*⁴ Çamur rengi sigaralarıyla keyif çatanlar olmasa daha iyiydim. Sanki trende değil pavyondayız.”

“Bu çocuk da kimin? Yoksa iki arada bir derede doğurdun mu kız?”

“Şefik Bey’in oğlu. Koca mı bulduk çocuğumuz olsun.”

Şen şakrak, çekinmeden sohbet ediyorlardı. Birkaç Türkçe cümleden sonra konuştukları mevzular yüzünden mecburen Felemenkçeye çevirmişlerdi ve nasıl olsa vagondakilerden, muhabbetlerini anlayacak tek bir Allah’ın kulu çıkmazdı. Yine

3 Haç, istavroz. (Yunanca) Alsancak ve Basmane Garlarından gelen yolların kesiştiği noktaya eskiden Stavria adı verilirdi. 1922’den sonra Hilal adını aldı.

4 İdare eder, şöyle böyle. (Felemenkçe)

ORHAN BERENT

CLARKE'IN DORU TAYLARI

"Hipodromu dolduran yarışseverleri koşudan birkaç dakika önce güdüleyen en kuvvetli duygu, risklerin ve sürprizlerin olmadığı sıradan anların, birazdan yerini heyecana bırakacak olmasıydı. Bahis için bilet almak, at yarışı oynayanlara kolaylıkla başka bir dünyanın kapılarını açıyor, kısa bir süre de olsa kaderlerine hükmedebileceklerinin illüzyonunu yaratıyordu. Kazanma ve sahip olmanın hayali bile başlarını döndürüyordu..."

Türkler, Levantenler, Yahudiler ve diğerleri, bir yarış öncesi Şirinyer Hipodromu'nda toplanmış, gözleri pistte, koşacak tayları heyecanla bekliyorlar. Dikkat kesilmiş gözbebeklerinin ardında ise on yıllara yayılmış ve kesişmekten helak düşmüş hayatlar, anılar var. Ve bankolar, plaseler, sürprizler...

Orhan Berent, Demokrat Parti iktidarının son yıllarında filizlenen; ancak âşıklarının, tutkularını sadece birbirlerine değil, kendilerine bile itiraf edebilmek için on üç yıl beklediği, tuhaf bir ilişkiyi anlatıyor. Bunu yaparken, Jolanda ve Şefik'in yanı sıra, yardımcı karakterlerin öykülerine de kayıtsız kalmıyor; yetmişli yılların başındaki İzmir'i tüm canlılığıyla resmederek, geri dönüşlerle de Birinci Dünya Savaşı'ndan Milli Mücadele'ye, 1915'ten Mübadele'ye kadar uzanan bir süreçte, okurun şehrin ruhuna nüfuz edebilmesini sağlıyor.